

Razvoj pustolovnog turizma

Homoky, Adi

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:822812>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-13**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

ADI HOMOKY

RAZVOJ PUSTOLOVNOG TURIZMA

Završni rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

ADI HOMOKY

RAZVOJ PUSTOLOVNOG TURIZMA

Završni rad

JMBAG: 0125153265, redoviti student

Studijski smjer: Turizam

Predmet: Ekonomija doživljaja

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Trgovina i turizam

Mentor: izv. prof. dr. sc. Aljoša Vitasović

Pula, rujan 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika ekonomije/poslovne ekonomije, smjera _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom _____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

UVOD	1
2. OSNOVE PUSTOLOVNOG TURIZMA.....	2
2.1. DEFINICIJA PUSTOLOVNOG TURIZMA.....	2
2.2. KARAKTERISTIKE PUSTOLOVNOG TURIZMA.....	3
2.3. TIPOLOGIJA PUSTOLOVNOG TURIZMA	4
2.4. Aktivnosti u pustolovnom turizmu	6
2.5. Prednost i nedostaci pustolovnog turizma	7
2.5.1. Prednosti pustolovnog turizma.....	8
2.5.2. Nedostaci pustolovnog turizma	9
3. POVIJEST I RAZVOJ PUSTOLOVNOG TURIZMA.....	11
4. PRIMJER PUSTOLOVNOG TURIZMA U SVIJETU	12
4.1. Treking ture u Čileu	13
4.2. Vatnajökull glečer na Islandu.....	15
5. PUSTOLOVNI TURIZAM U HRVATSKOJ	18
5.1. Rafting na Cetini.....	20
5.2. Biciklistička staza Parenzana u Istri.....	21
6. SWOT ANALIZA PUSTOLOVNOG TURIZMA U HRVATSKOJ.....	24
7. ZAKLJUČAK	27
6. LITERATURA.....	28
SAŽETAK.....	32
SUMMARY.....	32

UVOD

Pustolovni turizam relativno je novi selektivni oblik koji je u svijetu još u počecima svoga razvitka i tek čeka svoju punu valorizaciju. Za one turiste koje traže jedinstveno iskustvo pustolovni turizam svakako je segmenat koji to može i pružiti. Odmor temeljen na iskustvu može se okarakterizirati pustolovni turizam što bi značilo stjecanje novih iskustava dok su u interakciji s lokalnim tradicijama, stanovništvom i njihovim običajima.

Postoji ogroman potencijal za razvitak pustolovnog turizma u lokalnim zajednicama koji omogućuje novim destinacijama da plasiraju svoje proizvode u usluge kao jedinstvene, privlačne onima putnicima koji traže rijetka, i nepredvidiva iskustva. Masovni turizam sve je više zastupljen u svijetu i za sobom nosi mnoge negativne posljedice.

Ovaj rad prikazat će razvoj i karakteristike pustolovnog turizma te na koji se način od razvijao u globalnim razmjerima. Prikazani su i primjeri pustolovnog turizma u Hrvatskoj. Kreatori politika u turizmu svjesni su važnosti održivih ekoloških praksi. To je zato što znaju da bi s povećanjem ekoloških onečišćenja prirodnih sredina njihova destinacija izgubila na konkurentnost, a turisti bi otišli negdje drugdje. Sredina njihova destinacija izgubila na konkurentnost, a turisti bi otišli negdje drugdje. Rad je strukturiran od pet poglavlja, uvod i zaključka. U prvom poglavlju definira se pojam pustolovnog turizma te obrađuje tipologija pustolovnog turizma, karakteristika i aktivnosti u pustolovnom turizmu. Razmatraju se također i prednosti i nedostaci o predmetnoj problematici. U dugom poglavlju istražuje se povijesni tijek nastanka pustolovnog turizma te njegov razvoj u svijetu. U trećem poglavlju izdvojeni su primjeri pustolovnog turizma u svijetu te se na primjerima pokazuje dobra praksa u svijetu. Četvrto poglavlje referira se na primjere ponude ovog oblika turizma u Hrvatskoj. U posljednjem poglavlju implementirana su sva saznanja o pustolovnom turizmu u Hrvatskoj u SWOT analizu.

2. OSNOVE PUSTOLOVNOG TURIZMA

Kako svaki rad i svaka tema ima svoju introdukciju i osnovni tako će i ovaj rad imati. Pustolovni turizam ima svoju definiciju, tipologiju, svoje karakteristike, prednosti i mane, povijest te ostala svojstva i atrbute, stoga je logično da se te vrijednosti trebaju poštivati u ovom radu.

Ovo poglavlje, kako i sam njegov naziv već glasi baviti će se osnovama pustolovnog turizma, a to su prvenstveno njegova definicija, karakteristike, tipologiju, te općenito njegove prednosti i nedostaci.

2.1. DEFINICIJA PUSTOLOVNOG TURIZMA

Definicija pustolovno turizma (ponegdje također i avanturističkog ili robinzon turizma) je mnogo kompleksna, jer ne postoji egzaktna definicija. U današnjem suvremenom svijetu, generalna, pojednostavljena i opće prihvaćena definicija je da je pustolovni turizam tip turizma i putovanja koji uključuje ostvarivanje doživljaja, adrenalina i mnogih drugih prekrasnih iskustava uz određeni rizik i uz kontroliranu razinu opasnosti. Turističke aktivnost takvog tipa turizma se uglavnom izvode u neobičnim, egzotičnim, misterioznim i udaljenim destinacijama i lokacijama, te se obično povezuje sa visokom razinom fizičke aktivnosti učesnika¹ Također, avanturistički turizam se može odnositi i na tip turizma koji pokriva komercijalne rute, gdje je važna odlika i esencijalna atrakcija vanjska aktivnost koja se odnosi na otvorenom prirodnom terenu i gdje se obično zahtjeva razne sportske i ostale opreme da klijentima i korisnicima bude uzbudljivo i zanimljivo, ali naravno uz stručnu i profesionalnu pomoć.

Svaka individua ima svoja posebna i jedinstvena očekivanja, uzbuđenja i iskustva kada je riječ o pustolovnom ambijentu i vanjskim aktivnostima. Tu uključuje i

¹ B.Rabotić, *Selektivni oblici turizma*, Beograd, Visoka turistička skola strukovnih studija, 2013., str.83.-84.

čovjekove osobne vještine, samodostatnost i dostupnost opreme, bilo to osobno ili u vlasništvu od onih koji nude uslugu².

U takve turističke aktivnosti spadaju padobranstvo (sky diving), kajak, ronjenje, penjanje na brdu i mnoge druge³. Takav tip turizma je zanimljiv među mladim ljudima, jer baš oni traže dizanje adrenalina i dozu uzbudljivost i avanture⁴. Specifičan problem baš u definiranju pustolovnog turizma leži i u samim pustolovnim aktivnostima, kao i u sadržaju turističkog ponašanja, jer se može odnositi i na druge oblike turizma, kao npr. ekološki turizam, ruralni turizam, itd⁵. Multidisciplinarnost ovog oblika turizma najbolje se može očitati baš u toj tezi povezanosti i sa drugim segmentima u turizma.

2.2. KARAKTERISTIKE PUSTOLOVNOG TURIZMA

Trostruka kombinacija aktivnosti, prirode i kulture označava pustolovni turizam kao sveobuhvatni i cjelokupi izazov. One glavne i osnovne karakteristike pustolovnog turizma su:

1. Fizičke aktivnosti, odnosno aktivnosti koji uključuju fizički napor, snagu i psihomotorične sposobnosti
2. Kontakt sa prirodom, tj. aktivnosti koje vode do doticaja čovjeka sa prirodom i divljinom
3. Kontakt sa različitim kulturama, u što spada upoznavanje raznih ljudi, različitih načina života, itd.
4. Eskapizam, izolacija i odmak od svakodnevnog života
5. Nesiguran ishod, rizik i opasnost
6. Izazov, uzbudljivost i adrenalin
7. Istraživanje i otkrivanje
8. Noviteti
9. Jedinstveni doživljaj i iskustvo
10. Fokus i kontrast emocija

² R.Buckley, *Adventure tourism*, King's Lynn, CAB International, 2006., str. 1.-2.

³ *Adventure Tourism*, dostupno na: <https://tourismnotes.com/adventure-tourism/>

⁴ *Adventure Tourism*, dostupno na: <https://tourismnotes.com/adventure-tourism/>

⁵ ibidem, str 84.

2.3. TIPOLOGIJA PUSTOLOVNOG TURIZMA

Tipologija se odnosi na dio znanstvene discipline koji predmete i pojave nekog nekog istovrsnog područja dijeli po tipu, tj. po srodnosti u kompleksima karakteristika⁶. Kao što je rečeno prije, definicija pustolovnog turizma je dosta kompleksna. Unutar tog tipa turizma spadaju i širok raspon proizvoda i ljudi. Mnogi autora trudili su se i nastojali taj kompleksni oblik turizam razvrstati u tri tipološke kategorije:

1. Avantura i neovisnost - pod avanturu se podrazumijeva pustolovno putovanje sa određenim elementom opasnosti i potrebnim tehničkim sposobnostima i vještinama, što se sve može protumačiti kao stupanj izazova. A neovisnost se odnosi na stupanj u kojem sudionici se oslanjaju na druge koji će organizirati njihova iskustva. To je posebno relevantno i pogodno za sam turizam, u kojem se turisti oslanjaju na dobavljače koji će organizirati i upravljati njihovim iskustvima.
2. Hard i Soft aktivnosti– pustolovni turizam sastoji se od dvije glavne skupine, a to su hard ili soft avanture. Hard aktivnosti karakterizira veći stupanj opasnosti i rizika. One iziskuju iskustvo bavljenja tim aktivnostima radi sigurnosti i pravilnog izvođenja takvih aktivnosti. S druge strane soft aktivnosti blaži su oblik i pogodnije su za sve uzraste zbog toga što soft aktivnosti većini ljudi pružaju priliku da dožive pustolovna putovanja, a da se ne izlože nekoj velikoj opasnosti kojoj nisu dorasli ili pak nemaju potrebnog iskustva kako da se ponašaju u takvim rizičnim situacijama koje mogu ostaviti posljedice na njih⁷. Na taj način soft aktivnosti mogu privući širi segment potrošača te u skladu s tim stvarati ponudu koja je komercijalno isplativa i financijski opstojnija.

⁶ Tipologija, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=61409>

⁷ ATTA in Travel Weekly: *Whether Soft or Hard Adventure, Experience is the Key*, dostupno na: <https://www.adventuretravelnews.com/whether-soft-adventures-or-hard-adventures-experience-is-the-key-according-to-attas-president-in-this-travel-weekly-article>

Primjeri soft aktivnosti u pustolovnom turizmu:

- Promatranje ptica
- Kanuing / kajaking / rafting
- Biciklizam
- Ronjenje
- Planinarenje
- Jahanje
- Surfing / jedrenje

Primjeri hard aktivnosti u pustolovnom turizmu:

- Špiljarenje
- Penjanje
- *Kite surfing*
- *Paragliding*
- Treking⁸

3. Destinacija i pustolovni turizam potaknut aktivnostima⁹- u putovanjima u kojima je destinacija glavni segment ponude putnici se pronalaze u krajoliku, prirodi, ljudima i njihovim kulturama te povijesnim znamenitostima. Lokacija će često biti na nekom dalekom i egzotičnom mjestu te pruža nova saznanja i nova otkrića.

Kategorizacija pustolovnog turizma proizlazi iz više različitih pogleda na samu temu tog tipa turizma. Podjela nije uvijek jasna ili jednoznačna zato što se može kategorizirati po proizvodu koji se nudi ili pak po aktivnosti koja se provodi i nudi u nekoj usluzi.. Ovo je područje koje zahtijeva znatno više istraživanja prije nego što

⁸ *What are the opportunities for adventure tourism from Europe?*, dostupno na : <https://www.cbi.eu/market-information/tourism/adventure-tourism/adventure-tourism-europe/>

⁹ J.Swarbrooke,C.Beard,S. Leckie,G. Pomfret,*Adventure Tourism The new frontier*,Burlington,2003.,str.31

se mogu dati nekakvi prijedlozi na koje se kreira završna ponuda¹⁰. Bez obzira koliku motivaciju s ciljem stvaranja kompletnog i optimalno zadovoljavajućeg proizvoda od onih koji ga kreiraju moglo stvarati tipologiju avanturističkog turizma temeljenu na proizvodima, tipologije temeljene na psihografskom segmentacija potrošača će biti od najveće koristi u turizmu.

2.4. Aktivnosti u pustolovnom turizmu

Kada se nastoji rastumačiti koje su to aktivnosti koje karakteriziraju ovaj selektivni oblik turizma više pozornosti posvećuje se strukturi rekreacijske aktivnosti na otvorenom na određenim mjestima. Ovo je šira perspektiva nego tumačenje kao pojedinačnog proizvoda, a uključuje i komercijalne ture, ali svejedno pruža koristan kontekst. Kategoriziranje pustolovnog turizma može predstavljati veliki problem zbog toga što je često subjektivan.

Turističke usluge aktivnog i pustolovnog turizma su aktivnosti na kopnu, vodi i zraku, na otvorenom ili neuređenom prirodnom okruženju ili u posebno uređenim i opremljenim mjestima koje zbog svojih specifičnosti predstavljaju rizik od ozljeda i njihovih posljedica za korisnike. Svako takvo putovanje definirano je kao putovanje u kojem pojedinac sudjeluje više od 24 sata izvan svoga uobičajenoga okruženja, ali koje ne smije trajati više od godinu dana uključujući najmanje dva od sljedeća tri aspekta: sudjelovanje u fizičkoj aktivnosti, posjet prirodnom okruženju i kulturni doživljaj. Pustolovni se turizam u proteklih se godina razvio na impresivnu razinu pružanja kvalitete i doživljaja svojim potrošačima.

Nudi im se spoj prirodnih, kulturnih i bogatstva i specifičnosti destinacije u kojima autentičan doživljaj sigurno neće nedostajati. Široka paleta aktivnosti namjenjena i za najizbirljivije korisnike, stabilna je platforma za zadovoljnog turista i zadovoljenje njegovih potreba. U želji za jedinstvenim iskustvom pojedinac ispred sebe stavlja nove izazove s ciljem ispunjenja svojih najsnažnijih unutarnjih vlastitih želja, ali i pomicanju granica mogućega i željom za novim spoznajama.

¹⁰ Ibidem, str. 36.

2.5. Prednost i nedostaci pustolovnog turizma

Turizam kao jedan od glavnih pokretača svjetske ekonomije u velikoj mjeri donosi pozitivne utjecaje na sve dionike koji su involvirani u njegove aktivnosti. Danas turizam poprima globalne razmjere u vrši utjecaj na pojednca tako i na zajednicu koja pametnim ulaganjem i stručnim vodstvom može imati dugoročne koristi. Kao i svaka druga djelatnosti kojom se čovjek bavi turizam nosi sa sobom kako pozitivne tako i negativne posljedica njegova djelovanja. Turizam redovito pomaže jačanju lokalnog gospodarstva, pomaže u stvaranju novih radnih mjesta koja čak mogu rezultirati pozitivnim PR-om za neku zemlju.

Borba za tržišni udio u turizmu tjera svaki oblik turizma na neprestano usavršavanje i praćenje trendova u svijetu kako bi se što bolja ponuda mogla formirati i realizirati. Tako i pustolovni turizam traži kao relativno novi selektivni oblik u turizmu, svoje mjesto u globalnoj industrijii turizma. Kombinacijom sportskih aktivnosti turistima se daje jedna široka lepeza izbora aktivnosti koja vodi ka otkrivanju novih spoznaja i samoispunjenja. Sve su to znakovi koje neka lokalna zajednica ili pak neka manje razvijena društva i ekonomije, moraju prepoznati i iskoristiti u svoju korist.

U tom pogledu pozitivne posljedice pustolovnog turizma su očite. No kao što i sve ima svoju pozitivnu stranu, tako i ovdje vidimo negativne utjecaje na okolinu.. Govorilo se da je avanturistički turizam stvorio pozitivan utjecaj na okoliš, dajući mu novčanu vrijednost i financijski poticaj očuvanju. U nekim je slučajevima to istina. Jedna stvar koja je izašla iz avanturističkog turizma je pojačana svijest o problemima koji danas nanose štetu okolišu jer su ljudi suočeni s ovom štetom i mogu je vidjeti vlastitim očima. Uz edukativniji pristup avanturističkom turizmu više će ljudi biti svjesno štete nanesene ovim dragocjenim okolišima¹¹. Vrlo malo turističkih aktivnosti pogoduje prirodnom okruženju gotovo su sva prirodna okruženja bolja bez turista.

¹¹ *Tourism Impacts*, dostupno na: <https://www.acsedu.co.uk/Info/Hospitality-and-Tourism/Ecotourism/Tourism-Impacts.aspx>

2.5.1. Prednosti pustolovnog turizma

1. Lokalna ekonomija

Kada govori o uključenosti lokalne zajednice u turizam spominju se nova radna mjesta koja imaju jednu širu dimenziju utjecaja na sve ljude unutar te zajednice i na njihov način života. To sa sobom povlači multiplikativni efekt koji pridonosi razvoju i profitabilnosti ostalih djelatnosti koje turizam potiče i stvara jedno stabilno tržište na koje pružatelji usluga mogu plasirati svoje proizvode i usluge.

Želja je takvog djelovanja da se lokalni i autohtoni proizvodima ponude turistima i na taj im se način pruža potpuni doživlja te destinacije. Budući da je to niša, zahtijeva specijalizirane usluge i kao rezultat toga, nekoliko poduzetnika je počelo ulagati novac za zanimanje za avanturistički turizam, a to je zauzvrat pomoglo u otvaranju nekoliko radnih mjesta.

U ovom segmentu turizma istraživanja su pokazala kako prevladavaju manje tvrtke u ruralnim područjima stvarajući 2,6 lokalnih radnih mjesta na 100 000 američkih prihoda od turizma, u usporedbi s masovnim turizmom, koji proizvodi 1,5 lokalnih radnih mjesta¹². Brojke idu u prilog i lokalnom stanovništvu, procjenjeno je da za svakog gosta, 66% ukupnog troška putovanja ostaje na odredištu¹³. Iz ovih podataka se može zaključiti da segmentacija u turizmu jest dobar trend koji ide u korist domicilnom stanovništvu te se na taj način stimulira kvalitetnija ponuda.

¹² Media fact sheet, dostupno na :<https://cdn.adventuretravel.biz/wp-content/uploads/2018/05/Media-Fact-Sheet.pdf>

¹³ Media fact sheet, dostupno na :<https://cdn.adventuretravel.biz/wp-content/uploads/2018/05/Media-Fact-Sheet.pdf>

1. Utjecaj na okolinu

Svijest turista koji konzumira aktivnosti pustolovnog turizma sve se više razvija o očuvanju okoline u kojoj se nalazi i kako tu okolinu očuvati. ma. Kao rezultat toga, sve se više tvrtka koje pružaju usluge u pustolovnom turizmu, počelo fokusirati na aktivnosti vezane za obuku i edukaciju o održivom razvoju kako mještana tako i ostalih dionika u procesu pružanja usluga u turizmu. Dobro razumijevanje čovjekovog utjecaja na okoliš u turizmu je od suštinskog značaja radi učinkovitog gospodarenja turističkim objektima i infrastrukture¹⁴. Očuvanje destinacije i održivi razvoj pozitivni su trendovi koji se trebaju slijediti u turizmu, ali i prenositi novim generacijama kako bi odgovorno upravljali resursi.

2.5.2. Nedostaci pustolovnog turizma

2. Sezonalnost pustolovnog turizma

Poslovi u turizmu obično su sezonski i nesigurni u nekim djelovima svijeta bez dodatnih davanja kao što su penzije, plaće u slučaju bolovanja ili zdravstvena zaštita. Neka područja mogu biti preplavljena posjetiteljima tijekom sezone, a zatim gotovo potpuno napuštena¹⁵. Turizam tako postaje glavna grana i na taj način zanemaruju se drugi oblici dohotka, ekonomska ovisnost se sve više oslanja na turizam i dovodi do širih društveno političkih manje pozitivnih posljedica. Također jedna od glavnih karakteristika sezonalnosti jest da ona nije jedinstvena samo za turizam, već utječe na ostale ekonomske aktivnosti kao što su poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo barem podjednako, ako ne i više od turizma¹⁶. Sezonalnost uzrokuje fluktuaciju u turistima i brojevima posjetitelja nekoga odredišta. Stoga neke destinacije u određenim trenucima imaju i više turista i posjetitelje nego što su u mogućnosti smjestiti, dok je na drugim

¹⁴ *Positive and negative impact of adventure tourism*, dostupno na: <https://positivenegativeimpact.com/adventure-tourism>

¹⁵ *The Advantages and Disadvantages of Tourism*, dostupno na: <https://soapboxie.com/economy/Advantages-and-disadvantages-of-tourism>

¹⁶ *Addressing seasonality in tourism: the development of a prototype*, dostupno na: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/final_notes_richard_butler.pdf

destinacijama posjećenost turista i posjetitelja premala. premalo turista i posjetitelja. Veća atraktivnost destinacije može se postići kontinuiranim ulaganjem u organizaciju, marketing i dodatne sadržaje.

3. Utjecaj masovnog turizma na pustolovni turizam

Omasovaljavanje turizma danas se sve više promatra kao veliki globalni problem koji ima tendenciju da zahvati tržišnu nišu kao što je pustolovni turizam. Na taj način otvara se mogućnost nastanka većih kulturno socijalnih problema i ostale neprimjeren oblike ponašanja. Destinacije su u ovom slučaju često su smještene u krhkim okruženjima i s manje izgrađenom infrastrukturom, te se treba obratiti pažnja na dijalog o sprečavanju i upravljanju destinacije, zato što je uništavanje takvih posebnih i jedinstvenih mjesta na svijetu nepovratna.

Organizacije odgovorne za pustolovne destinacije moraju proaktivno razmotriti razinu rizika od prekomjernog turizma. Rast je za mnoge pustolovne destinacije brz i eksponencionalan. Neka od mogućih od mjera sprečavanja negativnih posljedica mogu biti izrada sveobuhvatne baze podataka i njezino redovito ažuriranje. Prikupljanje točnih podataka često je izazov za pustolovna odredišta, ali dobri podaci vrijede zlata. Ne samo da ih mogu koristiti gotovo svi sudionici u turizmu već mogu pomoći u prepoznavanju trendova prije nego što izazovu negativne učinke¹⁷. Jedino takav profesionalni pristup ovoj problematici može donijeti dugoročne i kvalitetne rezultate.

¹⁷ *20 Adventure travel trends*, dostupno na : <https://cdn.adventuretravel.biz/research/2018-Travel-Trends.pdf>

3. POVIJEST I RAZVOJ PUSTOLOVNOG TURIZMA

Razvoj pustolovnog turizma može se promatrati iz šireg konteksta ljudskog postajanja još iz prapovijesti i znatiželje čovjeka za otkrivanjem novih teritorija i novih spoznaja. Prvi putnici u potrazi za teritorijem, novim kulturama, ali i resursima za preživljavanje mogu se smatrati početkom. Počeci modernog pustolovnog turizma mogu se odrediti u prvoj polovici devetnaestog stoljeća kada se alpinizam razvija i osvajanjem prvih alpskih vrhova, počinje novo doba masovnog turizma. Alpinizam i skromnije alpinističko i planinarsko planinarenje zauzvrat upućuju na oduševljenje prirodom Jean-Jacquesa Rousseaua i starijih predstavnika prosvjetiteljstva i romantizma¹⁸. Uspon na najveći lanac planina na svijetu Hamalaju nije mogao ostati nezapažen. Strast za otkrivanje nepoznatog i snovima o osvajanju najvišega vrha svijeta, uspon sir Edmunda Hillaryja i Tenzig Norgay na Mount Everest, njihov uspjeh otvorio odjeknuo u medijima širom svijeta. Ovaj čin može se smatrati uzletom modernog avanturističkog turizma¹⁹. Jednom kada su planine bile osvojene, ali i zabačena područja kao što su sjeverni i južni pol osvojili duh istraživanje okrenuto prema nebu, s neustrašivim avanturistima koji žele osvojiti zrak. Pioniri kao što su Bleriot, Alcock i Brown i Lindbergh pomaknuli su granice letenja. Kasniji su avijatičari prošli prekretnicu prekida "zvučna barijera". Zračni avanturisti također su eksperimentirali s zračnim brodovima i helikopte²⁰. Putnici toga doba bili su većinom bogati pojedinci koji su imali potrebu za novim izazovima i bili su spremnim odvojiti svoje vrijeme i novac koje prosječni čovjek nije imao.

U drugoj polovici dvadesetog stoljeća 1960-tih bilježi se trend porasta svjesnosti ljudi o prirodi i aktivnostima u prirodi²¹. Putovanja u najudaljenija područja i na teškim terenima gotovo uvijek bila su lakše dostupna znanstvenicima ili sponzorskim ekspedicijama, dok je komercijalizacija pustolovnog turizma došla tek kasnije.

¹⁸ *Tourismus und Tourismusgeschichte*, dostupno na:

http://docupedia.de/zg/Tourismus_und_Tourismusgeschichte#cite_note-ftn33-33

¹⁹ *Adventure tourism*, dostupno na : <https://tourismnotes.com/adventure-tourism/>

²⁰ *Ibidem*, str.41.

²¹ *The evolution of asventure travel*, dostupno na:

http://siteresources.worldbank.org/INTCEERD/Resources/II_01EvolutionofAdventureTravel.pdf

Komercijalne ture postale su sve dostupnije i daju sve veće mogućnosti za stjecanjem iskustva kao što su posjet nepristupačnim područjima, visinama i dubinama koje su nekada, uz manje razvijenu tehnologiju i znanje, bile nedostižne većem broju ljudi. Kako globalni turizam raste i turisti traže nova iskustva i odredišta, tržište avantura i dalje se širi. Na temelju rezultata tržišne studije vrijednost tržišta odlaznih avanturističkih putovanja za Ameriku i Europu procjenjuje se na 263 milijarde dolara. Te regije čine gotovo 70 posto svjetskih odlazaka na međunarodni turizam²². Kao što se vidi u ovim podacima trend je u porastu te se očekuje veći rast i veća zastupljenost na ostalim kontinentima.

4. PRIMJER PUSTOLOVNOG TURIZMA U SVIJETU

Ukusi i preference suvremenoga turista mijenjaju se ovisno o globalnim trendovima koje daju prostora novim oblicima turizma da se profiliraju i pozicioniraju u svijetu. Na taj način destinacije koje su nekada bile manje atraktivne i nepristupačne za većinu ljudi, postaju nova područja interesa. Prema istraživanju *Adventure Tourism Market Study* koje provodi tri su ključna tržišta pustolovnog turizma: Europa, Sjeverna Amerika i Južna Amerika.²³ Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji Ujedinjenih naroda (UNWTO), ove tri regije predstavljaju 69 posto međunarodnih odlazaka. Veličina i priroda tržišta pustolovnih putovanja iz ove tri regije procijenjena je korištenjem rezultata reprezentativnog uzorka od 838 međunarodnih putnika. Studija koristi istu metodologiju i pristup kao i *Adventure Tourism Market Study* iz 2010. godine, omogućujući usporedbu između studija i analize trendova rasta²⁴. Takvo povećanje u dolascima ima značajan multiplikativni efekt na preostale grane gospodarstva. Stvarajući nova radna mjesta i evaluaciju autohotnih proizvoda koji se nude potrošaču.

²² *Adventure Tourism Market Study 2013*, dostupno na: <http://files.adventuretravel.biz/docs/research/adventure-tourism-market-study-2013-web.pdf>

²³ *Adventure Tourism Market Study 2013*, dostupno na: <http://files.adventuretravel.biz/docs/research/adventure-tourism-market-study-2013-web.pdf>

²⁴ *Adventure Tourism Market Study 2013*, dostupno na: <http://files.adventuretravel.biz/docs/research/adventure-tourism-market-study-2013-web.pdf>

Zabilježeno je da putnici troše u prosjeku 947 dolara po putovanju, za razliku od prosječno putnika u iznosu od 597 dolara u 2009. Južnoamerikanci su izvijestili o najvećem povećanju potrošnje na pustolovna putovanja. Oni su također imali najveći prosječni dohodak od tri ispitivane regije²⁵. Povećanje u dolascima može se primjetiti i u novim tržištima kao što je Bliski Istok. Zabilježen je i porast rezervacija za Tursku s nevjerovatnih 368, a za Bliski Istok 128 posto. Tijekom istog razdoblja, Sjeverna Amerika je opala za 12 posto²⁶. Sjeverna Amerika svojom raznolikošću i ekonomskom snagom može ulagati u pustolovni turizma te na taj način povećava i mogućnost za ostvarenje pozitivnih rezultata.

4.1. Treking ture u Čileu

Velike geografske barijere koje štite Čile, uključujući pustinju Atacama na sjeveru, Tih ocean koji putuje duž zapadne obale, impozantne planine Ande na istoku i Patagoniju sa svojim antarktičkim teritorijom na krajnjem jugu, blagoslivljaju zemlju sa prepoznatljiv karakter koji pruža mogućnosti za bavljenje avanturističkim turizmom na mjestima koja čovjek praktički ne dotiče²⁷. Od pacifičke obale do nerazvijenih Anda možete doživjeti vulkane i planine, stepe, jezera i rijeke, šume, plaže, ledenjake i fjordove, kao i šarmantne gradove i gradove koji očaravaju svojom kulturom i povijesti.

Za sve one ljubitelje adrenalina, regija Los Lagos nudi rafting na bijelim vodama na rijeci Futaleufú ili pak brdski biciklizam na kopnu. Usponu na vulkan Villarrica izazov je koji se sigurno ne smije prospustiti i koji nudi nezaboravni doživljaj. Nevjerovatne prirodne ljepote, bogati krajolici mamac su za sve posjetitelje željne dobre pustolovine. Čile nudi niz aktivnosti na vodi, planiranje, treking, surfing. Čile je jedan od najsigurnijih zemalja Južne Amerike, visoko je na ljestvici najsigurnijih zemalja u regiji s najnižim stopama ozbiljnih prekršaja prema relevantnim izvješćima. Visok stupanj sigurnosti jedna je od najvažnijih stavki u globalnom turizmu. Južna Amerika

²⁵ *The adventure tourism boom*, dostupno na:

<https://www.travelnews.ch/files/news/2018/05A/05E/Intrepid%20Adventure%20Index%202018.pdf>

²⁶ *Adventure travel index 2018*, dostupno na:

<https://www.travelnews.ch/files/news/2018/05A/05E/Intrepid%20Adventure%20Index%202018.pdf>

²⁷ *Chile-world destination for adventure tourism*, dostupno na: <https://chile.travel/en/noticia/chile-world-destination-for-adventure-tourism>

jedna je nesigurnijih mjesta na svijetu pod utjecajem visokih stopa kriminala potaknuta velikim ekonomskim razlikama.

Zato je prednost Čilea što je sigurnost na viskom nivou i na taj način daje mogućnost razvitka turizma i pozicioniranje na turističkoj mapi svijeta. Međunarodni ljubitelji trekinga dolaze iz cijelog svijeta na ovaj spektakularni izlet u čileansku Patagoniju na poznat po nazivom „*W trek*“ stazu u Nacionalnom parku Torres del Paine, koja obično traje četiri do pet dana. To je lakši podvig od pune staze, ali još uvijek zahtijeva duge dane prilično napornog planinarenja. Pogled na "torres", jedinstvene granitne planinske vrhove u parku, dio su onoga što čini to odredište atraktivnim. Nacionalni park Torres del Paine svake godine privlači oko 150 000 posjetitelja²⁸.

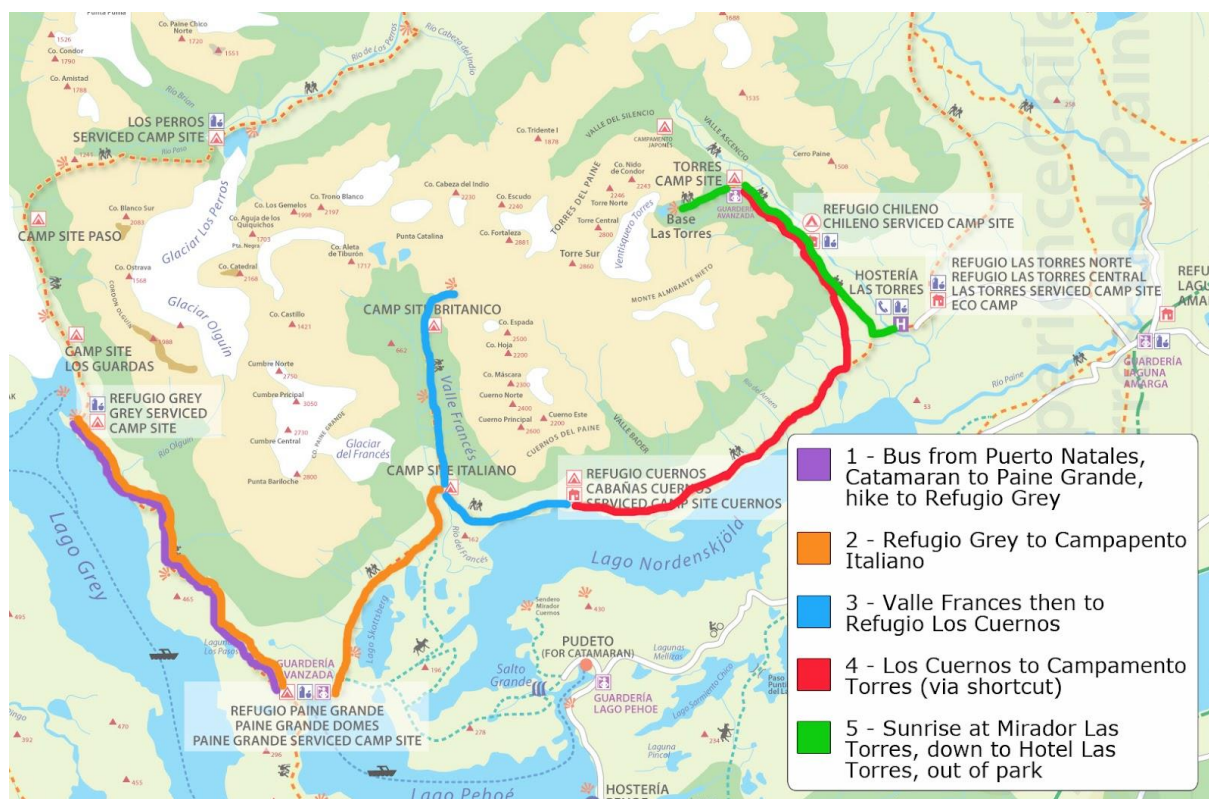
Treking na takvim velikim udaljenostima zahtijeva i određenu logistiku koji svaki polaznik mora imati sa sobom. Oprema uključuje šatore, štednjake i dovoljno hrane za vrijeme šetnje, što može rezultirati znatnom količinom težine. No postoje i druga područja Čilea koja su atraktivna za treking kao što je to slučaj u unutrašnjosti zemlje. Središnja regija nudi treking stazu Nacionalnog parka La Campana u blizini Valparaisoa.

Područje proglašeno Svjetskim rezervatom za biosferu, nudi pješaćenje do 8 sati na zadivljujućoj ruti palmi. U blizini Santiaga, u dolini Cajón del Maipo, prirodni spomenik El Morado nagrađuje treking entuzijaste sa pogledom na spektakularni vrh snijega²⁹. Ovakve aktivnosti zahtjevaju i određenu pripremu te predstavljaju velike napore koje bez treninga i vježbe nisu moguće odraditi kvalitetno i sigurno.

²⁸Chile worlds most best adventure tourism destination,dostupno na: <https://www.thetravel.com/chile-worlds-best-adventure-tourism-destination>

²⁹ *Hiking and trekking in Chile*,dostupno na: <https://chile.travel/en/what-to-do/adventure-and-sports/hiking-and-trekking>

Slika 1. Mapa treking staze „W“

Izvor: <https://www.stephandben.com/2012/04/map-how-to-hike-w-in-torres-del-paine.html>

4.2. Vatnajökull glečer na Islandu

Svake godine milijun turista posjeti Island koji gotovo podsjeća na pustinjačko područje i proteže se na površini od 103 000 km². Za turiste, privlačnost zemlje leži u njezinoj izoliranosti, "ledenom otoku" sastavljenom od zemljine kore u rascjepu doline Atlantskog oceana, nego u gradovima.

Od 105 zaštićenih područja koja pokrivaju 21% Islanda, najnoviji nacionalni park, Vatnajökull (12 850 km²), najveći je u Europi, ne računajući Grenland kao dio

Europe³⁰. Bogatstvo geozira, vulkana i ledenjaka čine prirodan sklad koji će svakoga očarati i nikoga ne ostavlja ravnodušnim.

Prelazak moćne Vatnajökull, najvećeg europskog glečera u Europi je izazovan i koristan zadatak koji niti jedan ljubitelj vanjske atmosfere ne bi smio propustiti. Ovaj ledeni div skriva brojne aktivne vulkane koji redovito eruptiraju, a posljednja erupcija dogodila se 2011. godine u Grímsvötnu.

Vatnajökull je također dom najvišeg vrha Islanda, Hvannadalshnúkur (2110 m). Ledenik i priroda oko njega čine poznati nacionalni park Vatnajökull. Ledenjak Vatnajökull najveći je ledenjak u Europi, koji pokriva 8% kopnene površine Islanda.

Slika 2. Vatnajökull glečer

Izvor:https://traveladestatic.imgix.net/media/original_images/shutterstock_99816977.jpg

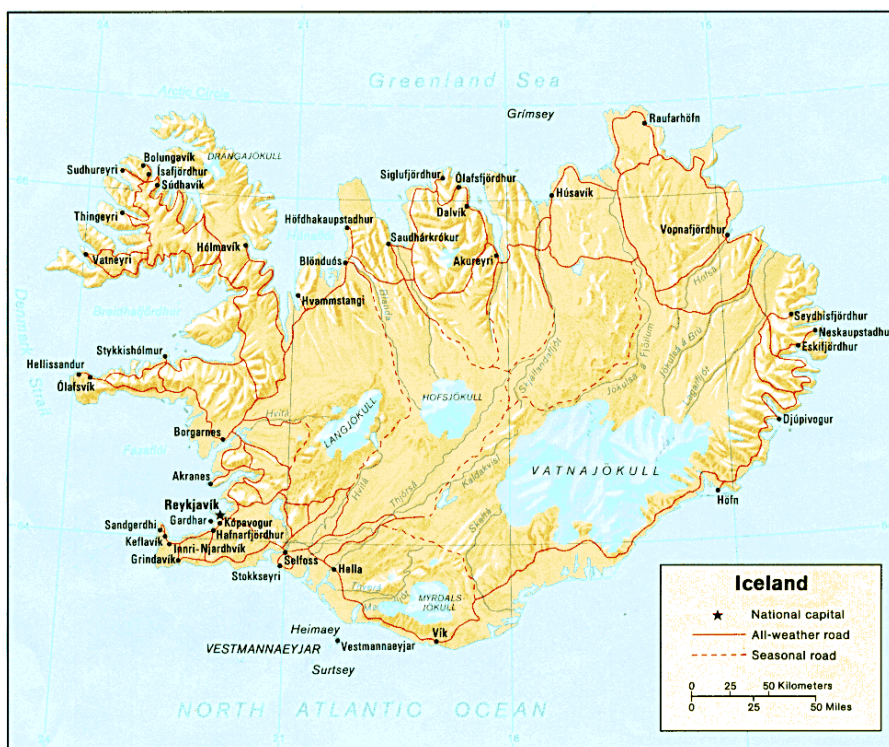
Središnje je to obilježje nacionalnog parka Vatnajökull, koji se nalazi na jugozapadu Islanda, popularno mjesto za aktivnosti poput pješaćenja po ledenjaku Skafafell,

³⁰Tourism in Mountain Regions,dostupno na:
[https://boris.unibe.ch/63699/1/Tourism in Mountain Regions EN.pdf](https://boris.unibe.ch/63699/1/Tourism%20in%20Mountain%20Regions%20EN.pdf)

obilaska brodicama u laguni ledenjaka Jökulsárlón i obilaska ledenog obilaska od studenog do ožujka³¹. Na području koje obuhvaća više od 200 km obilaznice, može se naći veliki izbor aktivnosti, smještaja i restorana. Ovo je jedan od najspektakularnijih dijelova otoka. Ture po glečeru vođene su od strane ovlaštenih islandskih agencija koje su specijalizirane za takav aktivnosti.

Jedna od takvih agencija je i „*Glacier Adventure*“ koja tijekom ljeta posjetitelje vode u šetnju ledenjakom na Breiðamerkurjökull, jedan od izlaznih glečera Vatnajökull te također nude i penjanje na ledu u maloj i intimnoj grupi³². Tijekom zimskog razdoblja, od studenog do sredine ožujka, ture se odvijaju unutar ledenjaka. Obilaze se dvije ledene špilje te postoji mogućnost kraćih i dužih obilazaka ledenih pećina.

Slika 3. Glečer Vatnajökull na karti

Izvor: <https://www.awesomestories.com/images/user/0c17ccd271.gif>

³¹ Vatnajokull, dostupno na: <https://guidetoiceland.is/travel-iceland/drive/vatnajokull>

³² Glacier adventure, dostupno na: <https://www.south.is/en/what-to-see-do/activities/hiking-tours/glacieradventure>

5. PUSTOLOVNI TURIZAM U HRVATSKOJ

U Zakonu o pružanju usluga u turizmu u RH pustolovni turizam definiran je kao "turističke usluge aktivnog i pustolovnog turizma su aktivnosti na kopnu, vodi i zraku, na otvorenom ili neuređenom prirodnom okruženju ili u posebno uređenim i opremljenim mjestima koje zbog svojih specifičnosti predstavljaju rizik od ozljeda i njihovih posljedica za korisnike³³. Sve one aktivnosti koje se smatraju i spadaju u turističku uslugu aktivnog i pustolovnog turizma i koje su implementirane u ovaj zakon utvrđuje Hrvatska gospodarska komora u okviru Zajednice pustolovnog turizma te se one objavljuju na njihovim mrežnim stranicama³⁴. Nadalje taj zakon isto tako nedvosmisleno i jednoznačno utvrđuje i koje su to aktivnosti koje se odnose i kojima jamči klijentu optimalni uslugu. Turističke usluge pustolovnog i aktivnog turizma su:

- Kanuing (*canoeing*)
- Špiljarenje (*caving*)
- Slobodno penjanje (sportskih smjerova, višedužinaca i *Deep water solo*: penjanje iznad mora)
- Biciklizam
- Planinarenje (*walking, hiking, trekking, ferrata*)
- Jahanje
- Kajak po rijekama
- Kajak po moru
- Veslanje na dasci (*Stand up paddling*)
- Rafting i *INLineRaft*
- Kanjoning (*canyoning*)
- *Zipline*
- Aktivnosti u okviru adrenalinskih parkova

³³Zakon o pružanju usluga u turizmu, dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/343/Zakon-o-pru%C5%BEanju-usluga-u-turizmu>

³⁴ *Turističke usluge aktivnog i pustolovnog turizma – popis aktivnosti i potrebnih uvjerenja ili certifikata*, dostupno na: <https://mint.gov.hr/aktualno/izdvojeno/turisticke-usluge-aktivnog-i-pustolovnog-turizma-popis-aktivnosti-i-potrebnih-uvjerenja-ili-certifikata/17747>

- Padobransko jedrenje/parajedriličarstvo (*Paragliding/parasailing*)
- *Kitesurfing/kiteboarding*
- Skakanje s užetom (*Bungee jumping*)³⁵

Hrvatska svojim geomorfološkim karakteristikama ima komparativnu prednost za razvoj pustolovnog turizma u punom smislu. Strme i teško pristupačne planine daju posebnu draž onim posjetiteljima koji traže izazove u najsirovitijim uvjetima. Nude se alpinističke škole u klubovima i odsjecima unutar poznatih planinarskih društava s dugom tradicijom rada, a rad koordinira Komisija za alpinizam Hrvatskog planinarskog saveza.

Sve popularniji pustolovni sport je i sportsko penjanje, a najpoznatija odredišta su Anića kuk u Velikoj Paklenici, Klek u Gorskom kotaru, Biokovo³⁶. Manje zahtijevne aktivnosti koje spadaju u soft ili meke aktivnosti Hrvatska nudi mogućnosti u vidu biciklizma, jahanja, ronjenja, promatranje ptica - „*birdwatching*“.

Jadransko podmorje sa svojom bioraznolikosti pruža špilje, greben i bogatu floru i faunu. Prostor Dalmacije leži na tzv. krasu ili krškom terenu, prepunim procjepa, špilja, jama i kanala te se pretpostavlja da je još najmanje 1500 špilja i podmorskih jama neotkriveno u Jadranu³⁷. Primjer da pustolovni turizam potiče lokalno stanovništvo na poduzetništvo adrenalinskog parka Cadmos Village u Konavlima.

Projekt pod nazivom Treehouse, kuća na stablu kojom su obogatili ponudu parka koji se prostire na 7000 četvornih metara, dvoetažni je objekt na platformi od 50 kvadrata i ima kapacitet za šestoro ljudi, solarni sustav daje električnu energiju, a uskoro slijedi i nadogradnja kroz projekt Fonda za zaštitu okoliša³⁸. Platforma je na 6 m visine, a

³⁵ Objavljen popis turističkih usluga aktivnog i pustolovnog turizma, dostupno na:

<https://hrturizam.hr/objavljen-popis-turistickih-usluga-aktivnog-i-pustolovnog-turizma>

³⁶ Hrvatska premalo koristi potencijale pustolovnog turizma, dostupno

na: <http://www.poslovni.hr/after5/hrvatska-premalo-koristi-potencijale-pustolovnog-turizma-31018>

³⁷ Pustolovni turizam u Hrvatskoj, dostupno na:

https://www.turistplus.hr/hr/pustolovni_turizam_u_hrvatskoj/513/

³⁸ Goste zeljne prave avanture ugostit će u kući na stablu, dostupno na:

<http://www.poslovni.hr/poduzetnik/goste-zeljne-prave-avanture-ugostit-ce-u-kuci-na-stablu-314184>

smještena je između dva velika hrasta³⁹. Uz park se nude i dodatne aktivnosti koje će sigurno zadovoljiti želje posjetioaca, a bogata gastronomska ponuda ovoga područja

5.1. Rafting na Cetini

Splavarenje kao način prijevoza vodenom površinom u Hrvatskoj ima dugu tradiciju, a tek osamdesetih godina prošloga stoljeća razvija se suvremeni rafting kakvog danas poznajemo i na taj način približio je ljepote hrvatskih rijeka koje su do tada bile samo poznate ribolovcima, lokalnom stanovništvu i rijetkim pustolovima⁴⁰. Spuštanje niz planinske rijeke radi prijevoza drva koje je zahtijevalo velike napore iz nepristupačnih šuma s vremenom je postalo vrlo tražena turistička atrakcija. Rafting na „bijelim vodama” karakterizira spuštanja u gumenim čamcima na napuhavanje, koji su poznati pod nazivom „raft”, te se koristi snaga riječnih struja i tokova⁴¹. Vožnja je praćena vodičem koji daje upute grupi na koji način ploviti rijekama i na siguran način doći do određenoga cilja. Uz stručno vodstvo potrebne su i određene vještine snalaženja, jaka psihofizička snaga i tolerancija na potencijalne opasne situacije. Vožnja obično traje oko 4 sata, a spušta se u gumenjacima za rafting koji su napravljeni od izuzetno otporne višeslojne gume te imaju više odvojenih zračnih komora. Duljina čamca je obično od 3 do 6 metara, a ovisno o duljini može prevesti od 4 do 10 osoba. Brojne rijeke u Hrvatskoj poznate su po svojim karakteristikama koje idu u korist raftinga, a neke od najpoznatijih su Dobra, Cetina, Kupa, Zrmanja, Mrežnica, Krka te Korana.

Osnivači kluba Riverfree, pioniri su komercijalnih putovanja rijekama i dobri poznavatelji voda u Hrvatskoj, bilježe trend rasta interesa za raftingom u Hrvatskoj⁴². Rafting na rijeci Cetini kraj Omiša posljednjih je godina postao omiljena rekreacija turistima i avanturistima koji odmor provode na jadranskoj obali. Cetina, rijeka u srednjoj Dalmaciji duga je 100,5 km, a njezino porječje 1463 km². Izvire kraj Vrlike

³⁹ *Goste zeljne prave avanture ugostit će u kući na stablu*, dostupno na: <http://www.poslovni.hr/poduzetnik/goste-zeljne-prave-avanture-ugostit-ce-u-kuci-na-stablu-314184>

⁴⁰ *Pustolovni turizam u Hrvatskoj*, dostupno na: https://www.turistplus.hr/hr/pustolovni_turizam_u_hrvatskoj/513/

⁴¹ *Aktivni odmor rafting*, dostupno na: <https://croatia.hr/hr-HR/doziviljaji/aktivni-odmor/rafting>

⁴² *Pustolovni turizam u Hrvatskoj*, dostupno na: https://www.turistplus.hr/hr/pustolovni_turizam_u_hrvatskoj/513/.

(sjeverni dio Cetinskog polja), iz krških vrela (Veliko vrilo, Vukovića vrilo, Batica vrilo) u podnožju Dinare, a glavni pritoci rijeke Cetine su: Ruda-Grab i Karakašica⁴³. Od izvorišta do Zadvarja teče prema jugoistoku, zatim u smjeru istok–zapad; pred ušćem skreće prema jugu, probija Omišku Dinaru i utječe u Jadransko more. Duž Cetine se nižu Cetinsko, Vrličko, Koljansko, Ribaričko, Hrvatačko i Sinjsko polje⁴⁴. Arheološka nalazišta duž cijelog toka rijeke, od kojih su najznačajnija smještena upravo u Sinjskom polju. Prisutnost ilirskog plemena Delmata može se pronaći u brojnim zapisima koje je za sobom ostavio moćni Rimski Imperij⁴⁵. Rijeka obiluje laganim i umjerenim brzacima, jezera kao stvorena za osvježenje, obalu krase mediteranska vegetacija tvoreći tunele od grana, impresivne stijene, neistražene spilje, životinjski svijet⁴⁶. Rafting tura traje tri sata i spušta vas niz 10 km dugi splav uz prekrasan pogled, i kristalno čistu vodu, a naizmjenični brzaci i slapovi čine rutu još uzbudljivijom i zanimljivijom.

5.2. Biciklistička staza Parenzana u Istri

Cikloturizam u Hrvatskoj jedan je od najvećih aduta hrvatskoga turizma i pruža mogućnost značajnog privlačenja segmenta turista koji se žele baviti ovom aktivnosti. Cikloturisti su pojedinci kojima je fizička aktivnost na odmoru od presudne važnosti te je njihova svijest od zdravom životu vrlo izražena.

Precizni podaci o cikloturistima ne postoje no na temelju dostupnih podataka o turističkim kretanjima izračunato je da je prosjek potrošnje cikloturista 53 EUR dnevno (uključujući smještaj), dok izletnik cikloturist troši 16 EUR dnevno⁴⁷. Hrvatska još nije dovoljno pozicionirana na svjetskoj mapi cikloturizma te zbog toga ne bilježi i veći rast u dolascima cikloturista.

⁴³ *Rijeka Cetina*, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=11348>

⁴⁴ *Rijeka Cetina*, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=11348>

⁴⁵ *Cetina*, dostupno na: <https://crorivers.com/cetina/>

⁴⁶ *Rafting na Cetini*, dostupno na: http://www.nik.hr/izleti/Rafting_na_Cetini.aspx

⁴⁷ *Cikloturizam-kada turizam postane ciklo*, dostupno na: <https://ekonomskiportal.com/cikloturizam-kada-turizam-postane-ciklo/>

Dobar primjer cikloturističke staze je Parenzana, koja je nekada bila pruga, a danas trasa koja je otvorena za izletnike i bicikliste te svojim prirodnim ljepotama pruža autohotoni doživljaj sjeverozapadnog djela Istre.

Nekada uskotračna željeznica koja je od 1902. do 1935. godine prometovala sjeverozapadnom Istrom, povezujući luke Trst i Poreč s mjestima u unutrašnjosti poluotoka i sve to u 33 godine prometovanja, značajno je pridonijela gospodarskom napretku tog dijela Istre, prevozeći vino i maslinovo ulje Bujštine i Motovunštine, sol iz solana Pirana i Sečovlja, istarski kamen, vapno, ugljen i drvo, razne poljoprivredne proizvode i, naravno, putnike⁴⁹. Na temelju bogate ostavštine otvorila se mogućnosti stvaranja jednog novom proizvoda prikladnog za današnje potrebe i trendove.

Uz pomoć Europske unije (90%) i Istarske županije (10%) hrvatski dio staze, i dio u Sloveniji staza je adekvatno obnovljena, prenamjenjena i stavljena u funkciju, a nazvana je Staza zdravlja i prijateljstva te je stavljena u funkciju 10. svibnja 2008.⁵⁰ Od toga datuma staza bilježi respektabilnu posjećenost entuzijasta iz svih dijelova svijeta.

Dužina staze 123 km i povezuje 33 istarska mjesta od Trsta do Poreča, a danas ona bi povezivala Hrvatsku, Sloveniju i Italiju⁵¹. Nekada je ova pruga značila život za lokalno stanovništvu te je utjecala na razvoj gradova koji su vezani za nju. Treba naglasiti da je ona imala i kulturno socijalni značaj u vidu spajanja ljudi, širenja kultura i stvaranju temelja za opstanak života na ovome području.

⁴⁹ *Parenzana-put zdravlja i prijateljstva*, dostupno

na: <https://www.coloursofistria.com/hr/sport/biciklizam/parenzana-put-zdravlja-i-prijateljstva>

⁵⁰ <http://planb.hr/parenzana/>

⁵¹ *Parenzana*, dostupno na: <http://www.parenzana.net/hr/povijest-parenzane/uvod>

Slika 4. Karta Parenzane

Izvor: <https://www.travel-slovenia.si/location/parenzana-the-route-of-health-and-friendship/>

6. SWOT ANALIZA PUSTOLOVNOG TURIZMA U HRVATSKOJ

SWOT (snage, slabosti, prilike i prijetnje) analiza je okvir koji se koristi za procjenu konkurentske pozicije i za razvoj strateškog planiranja te na taj način analiza procjenjuje unutarnje i vanjske čimbenike, kao i trenutni i budući potencijal⁵². Na taj način pomoću relevantnih podataka može se doći do jasne slike na koji se način brendirati u svijetu i kako postići optimalni rezultat.

Hrvatska svojim resursima i prirodnim ljepotama ima prednost u stvaranju jednoga novoga brenda kao što je to pustolovni turizam. SWOT analiza može postaviti dijagnozu hrvatskoga turizma njezinog potencijala, ali i okoline u kojoj se ona nalazi i

⁵² *Strength, Weakness, Opportunity, and Threat (SWOT) Analysis*, dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/s/swot.asp>

pozicionira. Problemi i izazovi koji se pojavljuju u turizmu zahtijevaju šire promatranje kako regionalno tako i na globalnoj razini te je jedino na taj način moguć iskorak u stvaranju kvalitetnijih usluga i proizvoda u nekoj destinaciji.

Upravljanjem nekom destinacijom podrazumjeva aktivnosti usmjerene ka ostvarenju nekoga cilja koristeći ljudske, prirodne i materijalne resurse. Njihova kombinacija može dati zadovoljavajuće rezultate. Aktivnosti planiranja, organizacije, kontrole neizostavan su faktor za uspješno svladavanje nekog zadatka. Prednosti Hrvatske leži u njezinoj geografskoj raznolikosti koja je važna za turiste željne pustolovine. Od planina pogodnih za aktivnosti planinarenja, trekinga i ostalih aktivnosti do mora koje obiluje florom i faunom idealnom za ronjenje.

Lokalno stanovništvo ima dugu tradiciju rada u turizmu te potecijala i volje za prilagodbu na nove oblike turizma. Marketinške aktivnosti stoga trebaju biti više usmjerene prema potrošačima koji konzumiraju takav oblik turizma zato što kvalitetnom uslugom raste i njihova želja za ponovnim dolaskom.

Tablica 1. SWOT analiza pustolovnog turizma u Hrvatskoj

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Prirodne i geomorfološka raznolikost • Prometna povezanost • Bogata kulturna baština • Ugodna klima i vremenski uvjeti • Bioraznolikost • Sigurnost boravka 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljno ulaganje u pustolovni turizam • Preveliko oslanjanje na masovni turizma • Odlazak mladih ljudi na rad u inozemstvo • Sezonalnost • Slabo marketinško ulaganje
PRIJETNJE	PRILIKE
<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljna stručnost kadra • Previsoke cijene i nekonkurentnost • Visoki fiskalni i parafiskalni nameti • Konkurencija destinacija u regiji 	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj cjelogodišnjeg turizma • Edukacija lokalnog stanovništva o pustolovnom turizmu • Prilike za nove proizvode i usluge • Poticanje svijesti o prirodi

Izvor: Izrada autora prema prema dostupnoj literaturi

7. ZAKLJUČAK

Pustolovni turizam kao relativno novi selektivni oblik turizma, u svijetu doživljava veliki rast zbog svoje iznimne atraktivnosti i posebnog iskustva kojeg pruža. Masovni turizam sve većom segmentacijom i specijalizacijom putovanja, polako će gubiti na svojoj snazi i u tim okolnostima pustolovni turizam ima šanse uzeti svoj dio kolača na turističkom tržištu. Globalni rast turizma sve je veći, a u potrazi za avanturom turisti traže nova područja za istraživanje i na taj se način formiraju sukladno potražnji i ponudi nova tržišta. Kontinuirani rast ovog oblika stvara pozitivne učinke za sve dionike koji su uključeni u njega. Lokalna stanovništva slabije razvijenih i zabačenih regija moraju tražiti svoju priliku u ovakvim oblicima turizma gdje valorizaciju svoje ponude u svojim resursima mogu na optimalan način iskoristiti. Ljubitelji pustolovnog turizma traže da budu u kontaktu s lokalnim stanovništvom i njihovom lokalnom kulturom. Žele doživjeti njihov način života iz prve ruke, probati lokalnu kuhinju te isprobati njihove svakodnevne aktivnosti. Utjecaj novih načina komunikacije, digitalno oglašavanje, znatno je olakšalo promociju tako da sve veći broj ljudi ima mogućnosti da svoj proizvod ili uslugu plasira na turističko tržište. Rast tržišta pustolovnih putovanja može privući pažnju drugih turističkih poduzeća, poput hotela, atrakcija i pružatelja usluga prijevoza. Kako avanturistička putovanja postaju više uobičajeni i unosni segment, uvidi u motivacije i potrebe avanturističkog putnika bit će dragocjena prednost većine turističkog sektora. Trendovi u turizmu sve nam više govore kako opada trend sunca, plaže i mora. Aktivno provedeni odmor sve su više aktualni te se turisti sve više odlučuju na takve aranžmane. U potrazi za pustolovnim iskustvima koja pružaju prirodne i kulturne vrijednosti neke destinacije spremni su izdvojiti veće količine novca te se tako otvara prostor za većom zaradom receptivnih destinacija. Visoka platežna moć karakterizira pustolovnog turista koji je spreman izdvojiti više novca za autentično i nesvakidašnje iskustvo. Budućnosti pustolovnog turizma vezan je za globalne trendove u turizmu i valja pratiti turistička kretanja i prilagođavati im se što je više moguće. Razumijevanje sklonosti, ukusa i preferencija u ovom segmentu bit će presudno za profitabilno privlačenje pustolovnih putnika u sljedećim godinama. Destinacije i njihovi dionici koji mogu razumjeti i uskladiti se s tim potrebama stoje u velikoj mjeri u skladu s ekonomskim koristima koje avanturističko tržište može donijeti.

6. LITERATURA

Knjige:

1. Rabotić S., *Selektivni oblici turizma*, Beograd, Visoka turistička skola strukovnih studija, 2013.
2. Buckley R., *Adventure tourism*, King's Lynn, CAB International, 2006.
3. Swarbrooke J. et al., *Adventure Tourism The new frontier*, Burlington, 2003.

Web izvori:

1. Adventure Tourism, <https://tourismnotes.com/adventure-tourism/> (31.06.2019.)
2. Tipologija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=61409> (31.06.2019.)
3. ATTA in Travel Weekly: Whether Soft or Hard Adventure, Experience is the Key, : <https://www.adventuretravelnews.com/whether-soft-adventures-or-hard-adventures-experience-is-the-key-according-to-attas-president-in-this-travel-weekly-article> (31.06.2019.)
4. What are the opportunities for adventure tourism from Europe?,: <https://www.cbi.eu/market-information/tourism/adventure-tourism/adventure-tourism-europe/> (31.06.2019.)
5. Tourism Impacts, : <https://www.acsedu.co.uk/Info/Hospitality-and-Tourism/Ecotourism/Tourism-Impacts.aspx>
6. Media fact sheet, : <https://cdn.adventuretravel.biz/wp-content/uploads/2018/05/Media-Fact-Sheet.pdf> (31.06.2019.)
7. Positive and negative impact of adventure tourism, : <https://positivenegativeimpact.com/adventure-tourism> (31.06.2019.)
8. The Advantages and Disadvantages of Tourism: <https://soapboxie.com/economy/Advantages-and-disadvantages-of-tourism> (31.07.2019.)
9. Addressing seasonality in tourism: the development of a prototype: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/final_notes_richard_butler.pdf (31.06.2019.)

10. *20 Adventure travel trends*: <https://cdn.adventuretravel.biz/research/2018-Travel-Trends.pdf> (10.07.2019.)
11. *Tourismus und Tourismusgeschichte*:
http://docupedia.de/zg/Tourismus_und_Tourismusgeschichte#cite_note-FTN33-33
(10.07.2019.)
12. *Adventure Tourism Market Study 2013*:
<http://files.adventuretravel.biz/docs/research/adventure-tourism-market-study-2013-web.pdf> (10.07.2019)
13. *The adventure tourism boom*:
<https://www.travelnews.ch/files/news/2018/05A/05E/Intrepid%20Adventure%20Index%202018.pdf> (10.07.2019.)
14. *Adventure travel index 2018*:
<https://www.travelnews.ch/files/news/2018/05A/05E/Intrepid%20Adventure%20Index%202018.pdf> (10.07.2019.)
15. *Chile-world destination for adventure tourism*: <https://chile.travel/en/noticia/chile-world-destination-for-adventure-tourism> (10.07.2019.)
16. *Chile worlds most best adventure tourism destination*:
<https://www.thetravel.com/chile-worlds-best-adventure-tourism-destination>
(15.07.2019.)
17. *Hiking and trekking in Chile*: <https://chile.travel/en/what-to-do/adventure-and-sports/hiking-and-trekking> (15.07.2019)
18. *Tourism in Mountain Regions*:
https://boris.unibe.ch/63699/1/Tourism_in_Mountain_Regions_EN.pdf (15.07.2019)
19. *Vatnajökull*: <https://guidetoiceland.is/travel-iceland/drive/vatnajokull>
Glacier adventure, dostupno na: <https://www.south.is/en/what-to-see-do/activities/hiking-tours/glacieradventure> (15.07.2019.)
20. *Zakon o pružanju usluga u turizmu*, dostupno na:
<https://www.zakon.hr/z/343/Zakon-o-pru%C5%BEanju-usluga-u-turizmu>
(16.07.2019.)
21. *Turističke usluge aktivnog i pustolovnog turizma – popis aktivnosti i potrebnih uvjerenja ili certifikata*:
<https://mint.gov.hr/aktualno/izdvojeno/turisticke-usluge-aktivnog-i-pustolovnog-turizma-popis-aktivnosti-i-potrebni-uvjerenja-ili-certifikata/17747> (16.07.2019.)

22. *Objavljen popis turističkih usluga aktivnog i pustolovnog turizma:*
<https://hrturizam.hr/objavljen-popis-turistickih-usluga-aktivnog-i-pustolovnog-turizma>
(18.07.2019.)
23. *Hrvatska premalo koristi potencijale pustolovnog turizma*
:<http://www.poslovni.hr/after5/hrvatska-premalo-koristi-potencijale-pustolovnog-turizma-31018> (18.07.2019.)
24. *Pustolovni turizam u Hrvatskoj:*
https://www.turistplus.hr/hr/pustolovni_turizam_u_hrvatskoj/513/ (18.07.2019.)
25. *Goste zeljne prave avanture ugostit će u kući na stablu,:*
<http://www.poslovni.hr/poduzetnik/goste-zeljne-prave-avanture-ugostit-ce-u-kuci-na-stablu-314184> (19.07..2019.)
26. *Pustolovni turizam u Hrvatskoj:*
https://www.turistplus.hr/hr/pustolovni_turizam_u_hrvatskoj/513/(19.07.2019.)
27. *Aktivni odmor rafting:*<https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/aktivni-odmor/rafting>
(21.07.2019.)
28. *Pustolovni turizam u Hrvatskoj:*
https://www.turistplus.hr/hr/pustolovni_turizam_u_hrvatskoj/513/(21.07.2019.)
29. *Rijeka Cetina,dostupno na:*
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=11348>(21.07.2019.)
30. *Rafting na Cetini,dostupno na:* http://www.nik.hr/izleti/Rafting_na_Cetini.aspx
(26.07..2019.)
31. *Cikloturizam-kada turizam postane ciklo:*
<https://ekonomskiportal.com/cikloturizam-kada-turizam-postane-ciklo/> (26.07.2019.)
32. *Cikloturizam sve popularniji: (Avan)turisti na dva kotača - šansa koju treba zgrabiti:* http://novilist.hr/Zivot-i-stil/Cikloturizam-sve-popularniji-Avan-turisti-na-dva-kotaca-sansa-koju-treba-zgrabiti?meta_refresh=true (27.072019.)
33. *Parenzana-put zdravlja i prijateljstva*
na:<https://www.coloursofistria.com/hr/sport/biciklizam/parenzana-put-zdravlja-i-prijateljstva> (27.07.2019.)
34. *Parenzana-put zdravlja i prijateljstva*
:<https://www.coloursofistria.com/hr/sport/biciklizam/parenzana-put-zdravlja-i-prijateljstva> (27.07.2019.)
35. *Parenzana:* <http://planb.hr/parenzana/> (27.07.2019.)

35. Parenzana: <http://www.parenzana.net/hr/povijest-parenzane/uvod> (18.08.2019.)

36. *Strength, Weakness, Opportunity, and Threat (SWOT) Analysis*:
<https://www.investopedia.com/terms/s/swot.asp> (18.08.2019.)

Popis slika:

Slika 1. Mapa treking staze „W“	15
Slika 2. Vatnajökull glečer.....	17
Slika 3. Glečer Vatnajökull na karti.....	18
Slika 4. Karta Parenzane.....	25

Popis tablica

Tablica 1. SWOT analiza pustolovnog turizma u Hrvatskoj.....	27
--	----

SAŽETAK

Tema ovoga rad je razvoj pustolovnog turizma, selektivni oblik turizma koji je tek u fazi ravnice i koji ima već respektabilan utjecaj na globalno turističko tržište. Ovaj radi pojmovno će odrediti što je to pustolovni turizam te objasniti njegove karakteristike. Zatim biti će spomenute aktivnosti koje čine ovaj oblik turizma te tipologija samog pustolovnog turizma. Povijesni razvoj kronološki će prikazati kako se razvijao pustolovni turizam te na koji je način utjecao na suvremeni turizam i trendove u turizmu. Prikazani su i primjeri destinacija u svijetu i Hrvatskoj kao dobri primjeri u praksi koji su u valorizirani. Ovaj segment turizma privlači velik broj zaljubljenika u adrenalin, koji u potrazi za novim izovima, neprestano traže nove destinacije i izazove koji su spremni izaći iz svoje komforne zone.

Ključne riječi: selektivni oblici turizma, pustolovni turizam, pustolovina, adrenalin, avanturisti

SUMMARY

The theses of this paper is the development of adventure tourism, a selective form of tourism that is in his initial phase and which already has a respectable impact on the global tourism market. This work will conceptually determine what adventure tourism is and it will explain its characteristics. Then the activities that make up this form of tourism and the typology of adventure tourism itself will be mentioned. The historical development of the chronological will show how adventure tourism will develop and how it influences contemporary tourism and tourism trends. Destinations in the world and in Croatia have been shown and exemplified as good practice examples that have been evaluated. This segment of tourism attracts a large number of adrenaline lovers who want to look for new excuses, constantly search for new destinations and choose who are willing to choose from their comfort zone and have a risk tolerance.

Key words: selective forms of toruism,adventure tourism, adventure, adrenalin, adventurers

